

24 May 2013 Friday 13:45-15:30

Chairmen: Şahinoğlu S., Özen A.

XV. YÜZYILA AİT BİR BAYTARNAMEDE AT HEKİMLİĞİNDE KOTERİZASYON

Ali Yiğit¹, Aşkın Yaşar²

¹Assist. Prof., Kafkas University Faculty of Veterinary, Dept. of Veterinary History ad Deontology, aliyig@gmail.com

²Prof., Selçuk University Faculty of Veterinary, Dept. of Veterinary History ad Deontology, askinyasar@gmail.com

İslam Uygarlığı Çağı'nda veteriner hekimliğinin durumuna ilişkin önemli kaynak niteliğindeki baytarnameler ağırlıklı olarak, at yetiştiriciliği, hastalıkları ve bunların tedavileri konularını içermektedir. IX. yüzyılda ilk örneklerine rastlanan Arapça baytarnamelerin Osmanlıca'ya tercüme edilmesine XIV. yüzyıldan itibaren başlandığı bilinmektedir. Bu eserler, dönemin veteriner hekimliği uygulamaları hakkında da bilgiler içermesi bakımından veteriner hekimliği ve bilim tarihi açısından da ayrı bir önem taşımaktadır. Bu uygulamalar arasında günümüzde kronik bazı vakalarda da kullanılan koterizasyon (dağlama, key) cerrahi tedavi yöntemlerinden biri olarak yer almaktadır.

Çalışmada, 1479'da yazıldığı bilinen at ile ilgili bir baytarname (Tercüme-i Baytarname) ve bu baytarnamenin 1802'de yazılan bir kopyası incelendi. Günümüz Türkçe'sine tercüme edilen on bölümlük eserde yer alan hastalıklardan (8. Bölüm) tedavisinde (9. ve 10. Bölüm) koterizasyon yöntemi uygulananlar belirlendi. Konu, tarihsel süreçte değerlendirilip baytarname konusunda daha önce yapılmış çalışmalar ve günümüz bilgileri ile tartışılarak bilim ve veteriner hekimliği tarihine katkı sağlanması amaçlandı.

Tedavi yöntemleri arasında, halen günümüz bilimsel ve folklorik uygulamalarında geçerliliğini koruyan dağlama yönteminin XV yüzyılda genelde sinir ve kas hastalıklarının tedavisinde uygulandığı; tedavi şeklinin ayrıntılı şekilde anlatıldığı ve kullanılan dağlayıcı materyal bakımından farklı şekil (dört köşeli ve desenli) ve yapıda (demir ve bakır) olduğu belirlendi.

Yapılan çalışmalara paralel olarak tedavisi zor olan ya da kronikleşmiş hastalıkların tedavisinde uygulanan yöntemin binlerce yıllık bir kullanım geçmişine sahip olduğu; genelde doğru şekilde uygulanan bu yöntemin günümüzde de benzer hastalıkların tedavilerinde kullanıldığı belirtilebilir. Bu çalışmayla incelenen eserin, XV. yüzyılda koterizasyon yönteminin tedavide kullanımına ilişkin bir tarih kaynağı olma önemini yanı sıra günümüz alternatif hekimliğinde önem taşıyan alternatif tedavi yönünden de dikkate alınması gerektiği ileri sürülebilir.

Anahtar Kelimeler: At hekimliği, Koterizasyon, XV. yüzyıl

CAUTERIZATION IN HORSE MEDICINE IN FIFTEENTH CENTURY

Baitarnames as the important source of veterinary medicine in Islam Civilization Era include generally information about of the horse breeding, its diseases and treatments, as well. Arabic baitarnames that encountered in the first instances in 9th century were translated to Ottoman language in 14th century. These works have a special importance for the history of veterinary medicine and science because of also contain information about the application for veterinary medicine in their period. One of these applications is cauterization (daglama, key) and it is also used today in some chronic cases as one of the methods of surgical treatment.

In the study investigated a baitarname written in 1479 (Tercüme-i Baytarname) and its copy that was written in 1802. The baitarname included 10 chapters was translated into Turkish language and determined diseases (Chapter 8) that applied cauterization method in their treatment (Chapter 9 and 10). The topic was evaluated in the historical process and was aimed to contribute to the history of science and veterinary medicine with discussed the earlier studies on baitarnames and present data.

With this study, it was determined that the cauterization method still preserves the validity of the current scientific and folkloric practices in general applied in the treatment of diseases of the nerves and muscles in the 15th century and the treatments form detailed and used different form (square and patterned) and structure (iron and copper) materials for cauterization.

In parallel with other studies on topic, it can be said that the method was used for thousands of years in chronic diseases and diseases which are difficult to treat and it's usually applied correctly and is being used now in treatment of similar diseases. It could be affirm that the baitarname that examined with this study has importance of being the historical source for the use of the cauterization method in treatment in 15th century, as well as it should be considered in terms of today's alternative therapy which has importance in alternative medicine.

Keywords: Horse medicine, Cauterization, XVth century